

УДК 336.11(477)

Трусова Н.В.

*докторант, доцент, кандидат економічних наук
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет***СВІТОВІ РЕЙТИНГИ ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ СТАБІЛЬНОГО РІВНЯ
ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ****GLOBAL RATINGS AND THEIR ROLE IN THE FORMATION
OF STABLE FINANCIAL POTENTIAL OF AGRICULTURAL ENTERPRISES****АНОТАЦІЯ**

В статті розглянуто найсуттєвіші макроекономічні показники, на основі аналізу яких складено найпопулярніші світові рейтинги. Аналіз цих рейтингів дав можливість прослідкувати умови збільшення чи зменшення фінансового потенціалу, а також оцінити реальний стан фінансової стабільності економіки України. За оцінками цих показників досліджено умови фінансування сільського господарства, що позначається як на діяльності усіх господарюючих суб'єктів в країні, так і на функціонуванні сільськогосподарських підприємств щодо обсягів залучення іноземних фінансових ресурсів. Наявність об'єктованої фінансової стратегії для забезпечення вільного залучення фінансових ресурсів на користь сільськогосподарських підприємств, здатних їх ефективно використовувати, ґрунтується на тому, що саме потужний зв'язок фінансово-кредитної системи та державної фінансової підтримки є моніторингом стабільного рівня фінансового потенціалу.

Ключові слова: фінансові ресурси, фінансовий потенціал, сільськогосподарські підприємства, фінансово-кредитна система, світові рейтинги.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены существенные макроэкономические показатели, на основе анализа которых составлены популярные мировые рейтинги. Анализ этих рейтингов дал возможность проследить условия увеличения или уменьшения финансового потенциала, а также оценить реальное состояние финансовой стабильности экономики Украины. По оценкам этих показателей исследованы условия финансирования сельского хозяйства, которые сказываются как на деятельности всех хозяйствующих субъектов в стране, так и на функционировании сельскохозяйственных предприятий по объемам привлечения иностранных финансовых ресурсов. Наличие обоснованной финансовой стратегии для обеспечения свободного привлечения финансовых ресурсов в пользу сельскохозяйственных предприятий, способных их эффективно использовать, основывается на том, что именно мощная связь финансово-кредитной системы и государственной финансовой поддержки является мониторингом стабильного уровня финансового потенциала.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, финансовый потенциал, сельскохозяйственные предприятия, финансово-кредитная система, мировые рейтинги.

ANNOTATION

In the paper we have considered the most significant macroeconomic indices, analysis of which is used as the base for popular world ratings. Analysis of these ratings enables to trace conditions for growth or reduction of financial potential, and also to assess actual state of financial stability in Ukraine. Taking into account the abovementioned indices, conditions of farming financing, influencing both activity of all the business subjects in the country and functioning of agricultural enterprises in terms of amounts of attracted foreign financial resources, have been studied. A reasonable financial strategy, providing free attraction of financial resources for agricultural enterprises able to use them efficiently, is based on the fact that a powerful connection between financial and credit system and state financial support is a monitoring of the stable level of financial potential.

Keywords: financial resources, financial potential, agricultural enterprises, finance and credit system, world ratings.

Постановка проблеми. Рівень фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств залежить від факторів, які поділені в залежності від джерел формування фінансових ресурсів, а також можливостей їх використання. В період фінансової глобалізації досить важливими є питання, пов'язані з зовнішніми джерелами фінансування. Це пов'язане з тим, що, з одного боку, «зовнішні» фінансові ресурси мають значно меншу вартість залучення (відносно внутрішніх), а з іншого – зовнішні джерела фінансування відкривають набагато більші можливості відносно обсягів ресурсів, що можна залучити.

Особливої актуальності дане питання набуло після початку світової фінансової кризи. Традиційні джерела фінансування (в першу чергу кредити банківської системи) виявились майже недоступними і значно зросли у вартості. Тобто внутрішні сигнали системи фінансового потенціалу не в змозі адекватно виконувати свою функцію, що не тільки позбавляє сільськогосподарські підприємства можливостей збільшення обсягу фінансових ресурсів, але і звужує можливість використання наявних фінансових ресурсів, що, звичайно, негативно відображається на їх економічному розвитку в цілому. Таким чином, майже єдиним джерелом підтримання стабільного рівня фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств та його збільшення сьогодні є зовнішні джерела залучення фінансових ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, присвячені світовим рейтингам та їх ролі у формуванні стабільного рівня фінансового потенціалу, останнім часом все частіше зустрічаються у наукових розробках вітчизняних та закордонних вчених-економістів. Серед науковців, які займаються теоретичними, методологічними та прикладними аспектами формування фінансовим потенціалом, можна виділити В.Г. Боронос, М.М. Єрмошенко, Н.Т. Давтян, М.Я. Дем'яненко, К.В. Іоненко, А.В. Гукову, І.Д. Анікіну та інших.

Виділення невирішених раніше частин. Незважаючи на поживаний науковий інтерес до поглибленого розгляду питань впливу світових рейтингів на часові інтервали трендів фінан-

сування в системі фінансового потенціалу, на жаль, на даний час залишаються недостатньо розглянутими питання забезпечення потреби у фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств. Це вимагає розробки деякого консенсусу між напрямом формування фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств та зовнішніми ринковими сигналами, які підпорядковуються закону теорії систем в залежності від умов формування джерел фінансових ресурсів, а також можливостей їх використання.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Необхідність ґрунтовнішого дослідження світових рейтингів при формуванні стабільного рівня фінансового потенціалу стали визначальними при обґрунтуванні цілей та структури статті, мета якої – проведення аналізу найсуттєвіших макроекономічних показників, які дозволять прослідкувати умови збільшення чи зменшення фінансового потенціалу, а також оцінити реальний стан фінансової стабільності економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. У напрямку сільськогосподарської діяльності слід обов'язково розглянути цілий ряд проблем як організаційного характеру (в першу чергу щодо відповідності українських суб'єктів господарювання до міжнародних вимог), так і інформаційного. Проблема асиметрії інформації є однією з найбільш обговорюваних в наукових колах. Дійсно, з переходом до інформаційного суспільства і розвитком процесів фінансової глобалізації, обсяги релевантної інформації зростають за експонентою, що значно ускладнює управлінські рішення, особливо в області фінансування, оскільки остання вимагає надретельного аналізу об'єкту фінансування, обов'язкову оцінку ризиків фінансування тощо. Цим і обумовлена поява різного роду рейтингів, індексів і оцінок країн, регіонів, компаній за різними напрямками, а саме їхньої інвестиційної привабливості, конкурентоспроможності, кредитоспроможності, ділової активності тощо. Використання результатів цих досліджень надає можливість суб'єктам орієнтуватися в інформаційному просторі, прискорюючи і полегшуючи прийняття управлінських рішень, що призводить як до зростання фінансового потенціалу, так і до його зменшення – залежно від того, наскільки позитивну оцінку отримав той чи інший об'єкт фінансування.

Конференція з торгівлі і розвитку ООН аналізує і оприлюднює данні щодо наявного в економіці країн світу потенціалу зовнішніх джерел фінансування і реальної динаміки їх надходження [1]. На основі оцінок вказаного рейтингу за відповідністю фінансового потенціалу динаміці вкладень можна судити про можливість фінансування. Так, в країнах з низьким фінансовим потенціалом, в яких, тим не менш, спостерігається висока інтенсивність інвестиційних процесів, існує імовірність виникнення ризиків фінансування, пов'язаних із перенако-

пиченням джерел фінансування та зниження ефективності інвестицій. У тих економіках, де надходження зовнішніх джерел фінансування значно нижче від наявного фінансового потенціалу, погіршується забезпеченість виробничими засобами, відбувається старіння виробничого апарату, спостерігаються стагнаційні процеси.

Результати оцінювання фінансової глобалізації країн світу, що складаються за рейтингом Світового економічного форуму [4; 6] або на його основі, слугують орієнтиром фінансової стабільності окремих країн та їх здатності опиратися світовим фінансовим ризикам. Адже незадовільні позиції у рейтингу та зниження індексів конкурентоспроможності на товарних, кредитних та фондових ринках свідчать про порівняно вищу уразливість можливостей фінансового потенціалу країни до дестабілізації фінансово-кредитної системи та ймовірність виникнення найгостріших стадій ризику фінансування. Це дає підстави стверджувати, що країни, в яких процеси фінансової глобалізації поширюються найшвидшими темпами, перебувають у зоні підвищеного ризику фінансування. Зауважимо, що такі ризики притаманні не тільки і не стільки країнам, які давно приєдналися до процесів глобалізації. Вони здебільшого поширюються на ті держави, які відносно недавно приєдналися до даного процесу і в яких темпи фінансової глобалізації перевищують здатність економіки пристосовуватися до нових умов фінансових відносин. В якості індикатору темпів фінансової глобалізації в країні доцільно використовувати дані Індексів фінансової глобалізації, що обчислюються і публікуються журналом *Foreign Policy* та компанією *Carnegie Endowment for International Peace* [6].

Наочним для виявлення ризиків погіршення кредитоспроможності країни, настання формажорних обставин, скорочення фінансового і інвестиційного забезпечення суб'єктів господарювання є Рейтинг *Euromoney* [5]. В якості додаткових індикаторів платіжної здатності країни можуть використовуватися кредитні, фондові та індекси платіжних зобов'язань урядів, такі як рейтинги аналітичної агенції *Fitch Ratings*, міжнародного рейтингового агентства *Moody's Investors Service*, біржовий індекс агенції *Standart & Poor's Rating Group* [6] та ін. За результатами оцінок у вказаних рейтингах, а також відповідно прогнозам аналітичних агентств, які надаються паралельно рейтингам, можна судити про зростання чи зменшення зовнішніх джерел фінансування та про погіршення розрахунків між господарюючими суб'єктами, ускладнення в фінансово-кредитній системі та погіршення доступу господарюючих суб'єктів до кредитних ресурсів, ймовірність недофінансування бюджетних проектів і програми економічного розвитку, зокрема, в сільському господарстві.

Опублікований рейтинг *Euromoney* становить результати ранжирування країн в порядку змен-

шення величини інтегрального показника надійності. Цей показник вимірюється в інтервалі від 0 до 100 і є фактичною сумою оцінок, отриманих експертним або розрахунково-аналітичним шляхом по дев'яти показникам (табл. 1).

Рейтинг слугує ефективним критерієм оцінювання умов розвитку підприємницької діяльності, захисту прав інвесторів, сплати податків, законодавчого захисту контрактів і з точки зору можливостей залучення джерел фінансування є найбільш інформативним джерелом. У підсумковому рейтингу всі країни ранжуються за рівнем сприяння веденню бізнесу з 1-го до 185-го місця, перше місце – найбільш високе. Висока позиція країни означає, що її регуляторний клімат сприяє веденню бізнесу.

Згідно останніх досліджень, результати якого були опубліковані в аналітичній доповіді проекту «Ведення бізнесу в 2014 р.» (Doing Business Project), визначено, що за якістю правил регулювання підприємницької діяльності та підвищення чи обмеження ділової активності Україна посідає 112-е місце. З 10 індикаторів, що аналізувались, лише два можна вважати такими, що позитивно характеризують умови ведення бізнесу в Україні – це отримання кредиту (24-е місце) та виконання контрактів (44-е місце) [9].

За іншими позиціями Україна є не лише європейським, але і світовим аутсайдером у сфе-

рі оподаткування бізнесу. Так, за даними Doing Business-2013, процедура оподаткування в Україні була полегшена шляхом впровадження можливості електронного надання даних і оплати для середніх і великих підприємств. При цьому в Україні кількість податкових платежів і зборів для середнього підприємства в 2013 р. скоротилася з 135 до 28, витрати часу на які зменшилися з 657 год. до 491 год. на рік. Крім того, в податковій сфері Україна увійшла до першої світової десятки (6-е місце) з поліпшення показника «віддаленості від «передового рубежу» серед країн Європи та Центральної Азії, які продемонстрували найбільш значне покращення системи оподаткування за останній рік. Цей показник допомагає оцінити, як змінюється підприємницьке нормативно-правове середовище у тій чи іншій країні щодо світових лідерів за кожним з напрямів дослідження. Оцінюється за шкалою від 0 (найгірший) до 100 (найкращий) пунктів. Україна поліпшила показники з оподаткування одразу на 31 пункт (з 16 до 47) щодо світового лідера у цій сфері – Об'єднаних Арабських Еміратів (100 пунктів), де проводиться чотири податкові платежі, а витрати часу на сплату податків складають 12 год. на рік [8].

У 2014 р. за критерієм «оподаткування» позиція України в звіті з рейтингу Doing Business Report зросла на 17 пунктів і відзначена поряд з такими країнами, як Білорусь, Грузія, Китай,

Таблиця 1

Складові методики оцінки ризику країні Euromoney

Назва складової	Питома вага, %	Особливості розрахунку
Економічні дані	25	Враховують динаміку росту економіки країни, ступінь її стійкості, стабільність фінансово-кредитної системи, стан поточного платіжного балансу, розмір бюджетного дефіциту, рівень безробіття тощо
Політичний ризик	25	Оцінку здійснюють на основі експертних висновків за шкалою від 0 – високий ризик до 10 – низький ризик
Боргові показники	10	Розраховується на базі статистичної інформації, що публікується Світовим банком
Неспроможність до обслуговування боргу	10	Розраховується на базі зовнішньої заборгованості, по якій протягом останніх трьох років були неплатежі чи переглянуті строки погашення
Кредитоспроможність	10	Розраховується як середня з трьох показників кредитного рейтингу, які публікуються у відношенні офіційних позичальників агентствами Moody's, Standard & Poor's і Міжнародним довідником з ризику країн. Країни, що не мають рейтингу, або ті, чий рейтинг нижче «BB», отримують оцінку 0 балів. Країни, що мають рейтинг тільки відносно короткострокових позик, прирівнюються до країн категорії «BBB»
Доступність банківського кредитування	10	Оцінки базуються на опублікованих Світовим банком даних про величину приватних, негарантованих державою довгострокових запозичень банків, виражених у відсотках до річного обсягу ВВП. Країни ОЕСР автоматично отримують оцінку 10
Доступність до короткострокових фінансових ресурсів	5	Оцінки встановлюються, виходячи з того, до якої категорії позичальників відповідно до класифікації ОЕСР відноситься конкретна країна. Позичальники I групи отримують оцінку 10, позичальники II групи – оцінку 5 і позичальники III групи – оцінку 0.
Доступ до фінансових ринків	5	Аналіз здійснюється експертами Euromoney, які визначають, чи зможе країна розмістити позики на міжнародному ринку облігацій або отримати торговий кредит. Оцінка 10 балів означає, що не виникло б жодних проблем. Нульова оцінка свідчить про неможливість розміщення позики.
Дискаунт по форфейтингу	5	Країни, для яких форфейтингові операції недоступні, отримують оцінку 0. Дані для аналізу надають компанія Morgan Grenfell Trade Finance Ltd, Лондонська біржа форфейтингових компаній та ін.

Джерело: складено автором на даними [5]

Азербайджан, Аргентина. Те, що ці результати є об'єктивною реальністю, а не суб'єктивними оцінками, підтверджують результати субіндексу «Сплата податків», за яким Україна посіла 164-н місце зі 185 учасників щодо зручності податкових систем (табл. 2).

Таблиця 2
Динаміка позицій окремих країн
у рейтингу Doing Business у 2011–2014 рр.
за субіндексом «Сплата податків»

Країна	Doing Business Paying taxes (rank)				Зміна 2014 р. до 2011 р.
	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	
ОАЕ	5	7	1	1	+4
Саудовська Аравія	6	10	3	3	+3
Китай	3	3	4	4	-1
Сінгапур	4	4	5	5	-1
Канада	10	8	8	8	+2
Російська Федерація	105	105	64	56	+49
США	62	72	69	64	-2
Німеччина	88	89	72	89	-1
Білорусія	183	156	129	133	+50
Україна	181	181	165	164	+17
Таджикистан	165	168	175	178	-13

Джерело: складено автором на даними [8]

Нижче наведено ряд інших рейтингів, складених відомими організаціями та установами, до яких потрапила Україна. Вони є вагомими, оскільки надають незалежну оцінку фінансової стабільності країни, віддзеркалюють сприйняття країни на міжнародній арені та мають особливе значення для ефективної підтримки стабільного рівня фінансового потенціалу при оцінюванні макроекономічних умов ведення великого та середнього бізнесу.

Міжнародний індекс прав власності оприлюднюється щорічно Альянсом прав власності (Property Right Alliance). Даний індекс визначає, в яких країнах фізичні права та права інтелектуальної власності найбільш захищені (табл. 3). У Міжнародний індекс прав власності входять три складові: правове й політичне середовище, захист фізичної власності, права інтелектуальної власності. Категорії права інтелектуальної власності включає такі субкатегорії: захист прав інтелектуальної власності, захист патентів та рівень піратства. За кожним критерієм країна отримує від 0 до 10 балів [2].

У 2014 р. за категорією «право інтелектуальної власності» Україна посідає 95-у позицію зі 130 країн. Загальний бал України – 4,2. За субкатегорією «захист інтелектуальної власності» Україна посідає 110-у сходинку, за рівнем захисту від піратства – 97-у. За даним індексом ситуація щодо захисту інтелектуальної власності в Україні за останні три роки практично залишається незмінною, адже в 2011р. загальний

бал теж сягнув поділки 4,2, а у 2010 р. – 3,9. Слід зауважити, що Україна залишається далеко позаду таких країн, як Фінляндія або Швеція, які мають загальний рейтинг 8,6 або 8,5.

Таблиця 3
Позиції України в міжнародних рейтингах у 2014 р.

Організація, що складає рейтинг	Назва рейтингу	Місце України	Кількість країн у рейтингу
Всесвітній економічний форум (Давос)	Рейтинг фінансової стабільності	55	55
«Альянс за право власності» США	Рейтинг захисту прав власності	110	130

Джерело: складено автором на даними [10]

Ще однією міжнародною організацією, яка створена для сприяння позитивним змінам ситуації у світі, є Світовий економічний форум, який традиційно проводиться в Давосі. Для вироблення відповідних рекомендацій, розробки глобальних, регіональних і галузевих програм залучаються провідні ділові, політичні, наукові та інші лідери світу. У звіті Світового економічного форуму оприлюднено рейтинг фінансової стабільності, в якому Україна зайняла останню позицію серед 55 держав [9].

Висновки. Таким чином, інформацію з рейтингів оцінювання фінансової стабільності країн світу доцільно використовувати для визначення порівняльної характеристики економіки України у процесі моніторингу національного господарства, формування ефективної підтримки стабільного рівня фінансового потенціалу регіону та сприятливих умов агробізнесу, що значною мірою позначиться як на діяльності усіх господарюючих суб'єктів в країні, так і на функціонуванні сільськогосподарських підприємств, зокрема, щодо обсягів залучення іноземних фінансових ресурсів.

Формування ефективної підтримки стабільного рівня фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств має узгоджуватись із внутрішніми і зовнішніми індикаторами економіки країни. До внутрішніх індикаторів необхідно включати стабільність національної валюти, темпи приросту ВВП, розвиток інвестиційних процесів, зміни податкового тиску, попит на сільськогосподарську продукцію та платоспроможність споживачів, забезпеченість господарюючих суб'єктів кредитами, стабільність енергетичного ринку та зміна цін на енергетичні ресурси, виникнення й поглиблення цінового диспаритету між продукцією сільського господарства й промисловості, відповідність обсягів постачання матеріально-технічних ресурсів потребам сільського господарства. Зовнішні індикатори визначають тенденції виникнення і поширення світових фінансових ризиків, зміни попиту і пропозиції на міжнародних аграрних ринках, цінова кон'юнктура на сільськогоспо-

дарську продукцію, розвиток інноваційно-інвестиційного потенціалу у світі тощо.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Доклад о мировых инвестициях // Организация объединенных наций [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/development/surveys/docs/investments2009.pdf>.
2. Звіт Human Development Report 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hdr.undp.org/en>.
3. Звіт Transparency International Corruption Perceptions Index [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.transparency.org/country/#UKR>.
4. Конкуреноспроможність економіки України: місце України в основних світових рейтингах. Аналітична записка Департаменту макроекономіки Міністерства економіки України, 2008 // Міністерство економіки України; розділ «Економічна ситуація і прогнози»; підрозділ «Огляд економічних індексів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=32843.
5. Офіційний сайт журналу Euromoney [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euromoney.com>.
6. Саблук П. Процеси міжнародного руху капіталів і участь в них України. / П. Саблук, К. Приб // Економіка України. – 2008. – № 8. – С. 56–68.
7. Стукало Н.В. Вимірювання фінансової глобалізації / Н.В. Стукало // Фінанси України. – 2006. – № 7. – С. 146–153.
8. Україна більше не світовий аутсайдер у сфері оподаткування – рейтинг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unian.ua/society/706909-ukrajina-bilshe-nesvitoviy-outsayder-u-sferi-opodatkuvannya-reyting.html>.
9. Doing Business 2014. Doing Business in a More Transparent World. Звіт «Ведення бізнесу – 2014» (англ.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2014>.
10. The Global Competitiveness Report 2014-2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2014-2015>.